

Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome

Meistaru iela 10, Rīga, LV-1050, tālr. 27343432, e-pasts seplp@seplp.lv, www.seplp.lv

Rīgā, 08.03.2023. Nr.7/6-3

Atzinums par 2023. gada 9. februāra vēstuli Nr. 5/6-1 par LTV1 raidījumā “1:1” izskanējušu raidījumā intervētās Vladislavas Romanovas viedokli un tā fragmenta izmantojumu LTV sociālās tīklošanās platformās

2023. gada 9. februārī sabiedrisko mediju ombuds Anda Rožukalne saņēma [...] sūdzību (turpmāk Iesniegums vai Iesniedzējs) par 31.01.2023. pārraidīto LTV raidījumu "1:1", kurā tika intervēta reklāmas speciāliste un dokumentālās filmas "Daugavpils – iespēju vai nespēju pilsēta?" autore Vladislava Romanova. Raidījums skatāms šeit: <https://ltv.lsm.lv/lv/raksts/31.01.2023-11-filmas-par-daugavpili-autore-vladislava-romanova.id284687>. Iesniedzējs uzskata, ka LTV darbinieki pārkāpuši vairākus LTV Rīcības un ētikas kodeksa punktus un viņu rīcība varētu nozīmēt “netiešu naida kurināšanu”.

Lai veidotu atzinumu, ombuds no 2023. gada 9. februāra līdz 8. martam iepazinās ar Iesniegumā minēto raidījumu, izvērtēja Iesniegumā aprakstīto situāciju un iesniedzēja argumentus. Pēc iesnieguma saņemšanas tika uzdoti jautājumi raidījuma veidotājiem, novērtējot viņu skatījumu uz Iesniegumā aprakstīto situāciju un skaidrojumus par raidījuma gaitā un tā komunikācijas procesā pieņemtajiem lēmumiem.

Izvērtējot iesniegumu, Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Anda
Rožukalne
konstatē:

[1] 2023. gada 9. februārī saņemtajā iesniegumā Iesniedzējs pievērš uzmanību šādām 2023. gada 31. janvāra raidījuma “1:1” satura daļām:

- Raidījuma 18:03 minūtē žurnālists Gundars Rēders Vladislavai Romanovai uzdeva sekojošu jautājumu: “Jūs teicāt, latviešiem sen vajadzēja būt tik neiecietīgiem. Kā jūs to saprotat?”. Atbildē, kas sākas 18:27 minūtē, raidījuma viesņa atbild: “ Es teiktu, ka latvieši vispār paši par sevi ir inteligētāki, lojālāki un pieņemošāki, nekā krievi. Tas ir tas, kas man patīk. Un visu šo laiku būtībā krieviem un krievvalodīgajiem bija dotas ļoti lielas atlaides. Un tās atlaides nav pieņemamas. Tās ir atlaides uz valodu. Tās ir atlaides uz to, lai krievvalodīgajiem un krieviem ir iespēja nest ziedus 9. maijā pie pieminekļa un vispār svinēt datumu, kas latviešiem sagādā ļoti lielas sāpes. Tā ir tā iecietība. Tā ir tā ļoti lielā kļūda, kas tika pieļauta visus šos 30 gadus.”

Iesniedzējs pievērš uzmanību citāta pirmajam teikumam un uzsver – raidījumā izskan apgalvojums, ka viena tauta ir inteligētāka par citu. Iesniedzēja skatījumā šis apgalvojums aizskar daudzu cilvēku godu un cieņu, jo tas saista inteligenci ar etnisko piederību, ko cilvēks nevar ietekmēt. Iesniedzējs papildina savu argumentu ar domu, ka inteligence ir atkarīga no audzināšanas, izglītības līmeņa un sociālās vides, bet noteikti ne no etniskās vai nacionālās piederības.

Iesniedzējs, komentējot ar cilvēktiesību pamatiem saistīto problēmu, piebilst, ka “žurnālista pienākums bija vai nu uzdot precizējošu jautājumu uzreiz pēc šī Vladislavas Romanovas teikuma, lai noskaidrotu, ko precīzi viņa bija domājusi, vai arī tomēr iestarpināt teikumu, ka inteligence nav atkarīga no etnicitātes. Tā vietā žurnālists klusēja un piekrītoši māja ar galvu”.

[2] Iesniedzējs pievērš uzmanību vēl vienai problēmai, ko viņš pamanījis un novērtē kā vēl nopietnāku, sekojot raidījuma pieteikumiem sociālās tīklošanās platformā Facebook (FB), šeit: <https://fb.watch/izQLq6pkkF/>. FB ierakstā, informējot par raidījumu, izcelts iesniegumā minētais raidījuma citāts, proti, tā pirmais teikums. Pēc iesniedzēja domām, tas neatbilst sabiedrisko mediju pienākumam darboties sabiedrības interesēs un rīkoties atbildīgi, jo “šādu izteikumu mērķtiecīga izcelšana sabiedrībā tikai vairo naidu”.

Iesniedzējs uzsver, ka “pēdējā laika sakāpinātajās starpetniskajās attiecībās tieši otrādi būtu nepieciešams meklēt jēgpilnu pamatu, kā visiem satiecīgi dzīvot kopā. Sabiedriskajam medijam tas būtu jāveicina”. Apkopojot savu pozīciju, Iesniedzējs uzskata, ka raidījuma veidotāji un sociālās tīklošanās komunikācijas redaktors ir pārkāpuši šādus LTV Rīcības un ētikas kodeksa punktus:

2.2. LTV, veidojot saturu, ievēro un aizstāv cilvēka pamattiesības, demokrātiskos institūtus un morāles normas, ir pret jebkāda veida diskrimināciju.

2.4.1. Atbildība. LTV darbinieki ar savu darbu godprātīgi kalpo sabiedrībai, jo LTV ir

svarīga sabiedrības uzticība, – atbildība ir daļa no LTV ilgtermiņa sadarbības ar iesaistītajām pusēm.

6.1. Kodeksa principi attiecināmi arī uz sociālās tīklošanas vietnēm. Latvijas Televīzijas vai LTV raidījumu vārdā izplatot ziņojumus sociālajos medijos, netiek pausts tāds viedoklis un netiek izplatīta tāda informācija, kas varētu radīt kaitējumu LTV reputācijai.

Noslēgumā Iesniedzējs pievienojis šādu domu: “Ideālā pasaulē būtu forši, ja LTV publiski atzītu savu kļūdu un publiski atvainotos par netiešu naida kurināšanu.”

[3] Atbildot uz ombuda vēstuli Nr.10/6-2, 2023. gada 3. martā ir saņemta LTV vēstule Nr. 44/1-6.2, kurā sniegta LTV galvenās redaktora Sigitas Roķes atbildes uz ombuda jautājumiem par šajā atzinumā izskatāmo Iesniegumu.

Izvērtējot konstatēto, Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Anda Rožukalne

secina:

[4] Ombuds ir saņēmis [...] vēstuli, kurā pievērsta uzmanība faktu un viedokļu intervijas žanrā veidota raidījuma laikā izskanējušiem raidījuma viešņas apgalvojumiem, kuros, iespējams, saskatāmi cilvēka cieņu aizskaroši un vienu etnisko grupu diskriminējoši izteikumi, uz kuriem raidījuma intervijas vadītājam Gundaram Rēderam bija nepieciešams reaģēt, tos skaidrojot un norādot, ka etniskā piederība, saskaņā ar cilvēktiesību ievērošanas pamatnosacījumiem, nav izmantojama lielas cilvēku grupas inteligences līmeņa vērtējumam. Turklāt Iesnieguma autora ieskatā nepieņemamie izteikumi vēlāk izmantoti raidījuma pieteikumam sociālās tīklošanās platformā FB, kas rada iespaidu, ka LTV darbinieki nav pievērsuši uzmanību tam, ka konkrētie izteikumi varētu netieši veicināt neiecietību starp dažādu, Latvijā dzīvojošu etnisko grupu pārstāvjiem.

[5] Iepazīstoties ar Iesniedzēja minēto raidījumu un konkrēto epizodi, secināts, ka Iesniegumā citētais G. Rēdera jautājums un atbilde nav precīza. Precīzs epizodes atšifrējums ir šāds (treknrakstā iezīmētas vietas, kuras Iesniedzējs nebija iekļāvis):

Gundars Rēders (18:03 - 18:12):

Jūs teicāt, latviešiem sen vajadzēja būt tik neiecietīgiem. Kā jūs to saprotat? **Ko mēs darījām visi kopā līdz šim?**

Vladislava Romanova (18:13 - 19:12):

Es nezinu. Es nezinu. Drīzāk, nevis, ko darījām, darījāt (viešņa precīzē savu teikto

– *A.R. piez.*). **Es gribētu teikt darījām. Man gribētos jautāt – kāpēc? Vai nu tas ir mentalitātes jautājums...** Es teiktu, ka latvieši vispār paši par sevi ir inteligentāki, lojālāki un pieņemošāki, nekā krievi. Tas ir tas, kas man patīk.

Un visu šo laiku būtībā krieviem un krievvalodīgajiem bija dotas ļoti lielas atlaides.

Un tās atlaides nav pieņemamas. Tās ir atlaides uz valodu.

Tās ir atlaides uz to, lai krievvalodīgajiem un krieviem ir iespēja nest ziedus 9. maijā pie pieminekļa un vispār svinēt datumu, kas latviešiem sagādā ļoti lielas sāpes. Tā ir tā iecietība. Tā ir tā ļoti lielā kļūda, kas tika pieļauta visus šos 30 gadus.

[6] LTV galvenā redaktore Sigita Roķe, skaidrojot raidījuma “1:1” veidotāju darbības principus un uzvedību situācijās, ja raidījumā tiešraides laikā izskan nepatiesa informācija, diskriminējoši izteikumi, naida runa vai cita veida saturs, kas neatbilst sabiedrisko mediju redakcionālo vadlīniju vērtībām un principiem, raksta: “Ikviens žurnālists un raidījuma vadītājs apzinās, ka tiešraidēs ir iespējami dažādi viedokļi un paziņojumi, kas ir pretrunā ar sabiedriskā medija vērtībām. LTV redakcijās, arī Ziņu dienestā, šis jautājums ir vairākkārt apspriests un kā labā prakse uzsvērti vairāki modeļi – runātāja pārtraukšana, žurnālista norobežošanās, skaidra norāde, ka intervējamais pauž savu personisko viedokli, aicinājums balstīt viedokli faktos.”

S. Roķe informē, ka pēc sabiedrisko mediju tiesībsardzes vēstules saņemšanas “LTV redakcijā vēlreiz šo jautājumu pārrunāja, un redakcijas locekļi apņēmas atkārtoti aktualizēt jautājumu un atgādināt par iespējamām reakcijām uz dažādiem, arī nepieņemamiem viedokļiem vai apgalvojumiem tiešraižu laikā”.

[7] Uz ombuda vēstulē izteikto lūgumu vērtēt Iesniegumā minēto raidījuma epizodi kontekstā ar sabiedrisko mediju redakcionālo vadlīniju 1.4. punktā teikto, ka: “sabiedriskie mediji izvairās no stereotipizācijas un neizvērtē notikumus, procesus un sabiedrības grupas, vadoties pēc iepriekšējiem priekšstatiem un aizspriedumiem. Nav pieļaujama kādas sabiedrības grupas diskriminācija”, LTV vēstulē atbildēts sekojoši: “LTV vēlas uzsvērt, ka iesniegumā minētais citāts nebija raidījuma vadītāja pausts vai atbalstīts viedoklis. Intervijas mērķis arī nekādā gadījumā nebija kādu stereotipu stiprināšana. Tieši otrādi, kā atzīst raidījuma komanda, mērķis bija mazināt stereotipus par Daugavpili un daugavpiliešiem. Turklāt intervējamā ir krieviete, līdz ar to viņas teikto nevar vērtēt kā vērsanos pret kādu mazākuma grupu no varas vai vairākuma pozīcijām.”

[8] Skaidrojot ombuda jautājumu, vai raidījuma vadītājam, bija kaut kā jāreaģē uz minētajiem intervējamās izteikumiem, LTV vēstulē teikts, ka: “Raidījuma vadītājiem

vēlreiz tiks atgādināts, kā rīkoties līdzīgās situācijās. Šajā gadījumā raidījuma vadītājs neiejaucās teiktajā, jo intervējamā persona tālāk sarunā vairākkārt pauda, ka nevelta savus vārdus visiem krieviem, bet pauž pieredzē balstītus novērojumus, kā arī skaidro, kāpēc viņai ir šāds viedoklis”. LTV pauž, ka pēc raidījuma veidotāju ieskatiem, raidījums “1:1” kā kopīga satura vienība nevarētu “vairot naidu” sabiedrībā.

[9] Atbildot uz jautājumu, vai LTV ir izveidotas profesionālās prakses, kā rīkoties, ja ēterā izskanējuši apgalvojumi, kurus žurnālists dažādu apstākļu dēļ nav pienācīgi pārbaudījis vai pamanījis, LTV skaidro, ka redakcijās bijušas diskusijas un veidoti ieteikumi, kā reaģēt uz dažādiem izteikumiem, kas izskan tiešajā ēterā un darbinieki, kas strādā tiešā ētera formātos, tiek īpaši apmācīti. “Ja rodas jautājumi vai bažas par kādu satura vienību, tā tiek izvērtēta gan redakcijā, gan Satura vērtēšanas komisijā, gan redkolēģijā. Ja tiek konstatētas kļūdas, tās tiek vai nu labotas, vai saturs tiek atsaukts, precizēts, kā arī notiek atvainošāns. Skaidrojumu sniedz vispirms žurnālists, un tālāk redaktors izvērtē atbilstošo rīcības modeli,” vēstulē raksta S. Rože. Viņa uzsver, ka Iesniegumā minētais raidījums vēl pirms ombuda jautājumu saņemšanas tika analizēts LTV Ziņu dienestā.

[10] Atbildot uz jautājumu, par LTV sociālo mediju satura redaktora mērķi, no visa raidījuma ieraksta izvēloties tieši konkrēto intervijas izcēlumu izvietošanai LTV Ziņu dienesta Facebook platformā, LTV redkolēģijas pārstāvji atzina, ka “citāts nav izvēlēts atbildīgi un atbilstoši”, teikts LTV ombudam adresētajā vēstulē. Komentējot konkrēto gadījumu LTV piebilst, ka, “sociālās tīklošanās vietņu specifika ir tāda, ka tur izvietotajiem materiāliem ir jāpievērš auditorijas uzmanība, lai tos pamanītu un ievērotu, līdz ar to viens no apsvērumiem ir izvēlēties uzmanību piesaistošus video citātus. Vienlaikus sabiedriskais medijs apzinās, ka svarīgākais medijs uzdevums, arī šajās vietnēs, ir informēt, iepazīstināt ar savu saturu un palīdzēt realizēt sabiedriskā labuma uzdevumus”.

[11] Komentējot Iesniedzēja vērtējumu, ka iesniegumā minētā epizode ir pretrunā ar LTV Rīcības un ētikas kodeksa 2.2., 2.4.1., 6.1. punktu, LTV uzsver, ka “raidījuma vadītājs nepauda nekāda veida viedokli, kas kādu varētu aizskart vai diskriminēt”. LTV pieļauj, ka, iespējams, raidījuma vadītājam bija jāpārtrauc intervējamā. Bet konkrētajā raidījuma tālākajā sarunā, “turpinot iesākto domu, intervējamā centās pamatot un skaidrot savu viedokli”, atbild LTV.

Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Anda Rožukalne

vērš uzmanību:

[12] Sabiedrisko mediju ombuds atzinumus sniedz normatīvo aktu definētajās kompetences robežās un izmantojot sabiedrisko mediju redakcionālās vadlīnijas un Rīcības un ētikas kodeksu normas, kas attiecas uz profesionālo ētiku un tās ievērošanu redakcionālajos lēmumos un profesionālajās procedūrās, kas veiktas sabiedrisko mediju satura veidošanas procesā. Nedz normatīvie akti, nedz sabiedrisko mediju redakcionālās vadlīnijas un LTV Rīcības un ētikas kodekss nedod ombudam tiesības sniegt iesniegumā minēto apstākļu juridisko izvērtējumu, ombuds nevērtē Iesniedzēja uzskatus vai iesniegumā pausto viedokli.

Izvērtējot konstatēto, Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Anda
Rožukalne

atzīst:

[13] LTV 2023. gada 31. janvāra raidījumā “1:1” intervijas gaitā, pēc raidījuma vadītāja Gundara Rēdera uzdota jautājuma, izskanēja raidījuma viešņas vienā teikumā formulētais viedoklis, kurā saskatāms vienas etniskās grupas stereotipizācijas risks. Vienlaikus šī izteikuma vērtēšanai jāizmanto arī citi faktori, ne tikai Iesniegumā minētais teksts.

Pirmkārt, jebkurā publiskā diskusijā jāmeģina sabalansēt izteiksmes brīvība un sabiedrisko mediju atbildīguma, kā arī citi vārda brīvību ierobežojošie aspekti. Jāņem vērā arī intervijas kā žanra būtība, kas paredz viedokļa noskaidrošanu. Atzīstot, ka raidījuma viešņai ir tiesības uz provokatīvu un kādam indivīdam vai grupas pārstāvjiem nepatīkamu viedokli, uzskatu, ka raidījuma vadītājam bija jāpievērš uzmanība iepriekš minētajam un Iesniegumā ombudam izceltajam izteikumam. Vērtējot raidījumu kopumā, tas arī daļēji darīts. Tiesa, tūlītēja raidījuma vadītāja reakcija dotu iespēju gan raidījuma viešņai uzreiz skaidrot savu pozīciju, gan arī raidījuma vadītājam rīkoties atbilstoši atbildīguma principam.

Otrkārt, raidījums notiek tiešā ētera apstākļos, kad tā vadītājam ir ierobežotas iespējas reaģēt uz to raidījuma satura daļu, ko ar saviem izteikumiem tiešajā ēterā rada intervētā persona. Tādējādi atsevišķas reakcijas iespējamās novēloti, vēlākā raidījuma gaitā vai pēc tā. Turklāt tūlītēju norādi, aktīvu mediju pārstāvja norobežošanos un raidījuma dalībnieka informēšanu par profesionālās ētikas normām un medija ētikas vērtībām nepieļaujamu komunikāciju, mediju ētikas praksē iesaka naida runas gadījumā, jo naida

runas izplatīšana ir kriminālpārkāpums. Izmantojot dažādas definīcijas konkrētā izteikuma pārbaudei, arī piemēram, Latvijas Cilvēktiesību centra skaidrojumus, konkrētais teikums nav atzīstams par naida runu.

Treškārt, viss raidījums jāvērtē kā kopīga satura vienība, ne tikai Iesniegumā minētais teksts, jo tālākajā raidījuma gaitā Iesniegumā minētajā teikumā izskanējušie uzskati tika plašāk skaidroti. Raidījuma veidotāju nolūks nebija kādas grupas diskriminēšana vai neiecietības veicināšana, tieši pretēji raidījuma sarunas mērķis bija mazināt aizspriedumus par Daugavpils iedzīvotājiem.

Atzinuma veidošanas gaitā ņemts vērā arī aktuālais konteksts, apzinoties, ka konkrētie ģeopolitiskie notikumi un arī starptautisko attiecību situāciju un iedzīvotāju noskaņojumu Latvijā ietekmē Krievijas pilna mēroga iebrukuma Ukrainā ekonomiskās, sociālās un politiskās sekas.

Vērtējot Iesniegumā minēto, izvērtētas arī sociālās tīklošanās vietņu darbībai raksturīgās prakses un to vēstījumu ietekme, kā arī sabiedriskā medija mērķi, sava satura komunikācijai izmantojot sociālās tīklošanās vietni FB.

Pozitīvi vērtējot, ka LTV darbinieki jau ir izskatījuši konkrēto gadījumu un apzinājuši līdzīgu situāciju novēršanas iespējas, atzīstu, ka raidījuma "1:1" saturā nav pārkāptas sabiedrisko mediju Redakcionālās vadlīnijas un LTV Rīcības un ētikas kodekss.

[14] Tomēr, izceļot Iesniegumā minēto teikumu sociālās tīklošanās vietnē FB un pastiprinot tā vēstījumu bez konteksta, atzīstu, ka ar šādu rīcību pārkāpts sabiedriskā medija redakcionālajās vadlīnijās pieņemtais princips (1.4. sadaļa) "Izvairīšanās no stereotipizācijas", kas paredz, ka "sabiedriskie mediji izvairās no stereotipizācijas un neizvērtē notikumus, procesus un sabiedrības grupas, vadoties pēc iepriekšējiem priekšstatiem un aizspriedumiem. Nav pieļaujama kādas sabiedrības grupas diskriminācija. Veidojot saturu kādai noteiktai sabiedrības grupai, mediji izvērtē, vai saturs tiek veidots, pamatojoties uz objektīviem datiem, vai tas tiek veidots, izmantojot stereotipus par konkrētās grupas interesēm un gaidām".

Izvērtējot atzīto Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Anda

Rožukalne

iesaka:

- Tā kā LTV Redkolēģija ir atzinusi, ka Iesniegumā minētais sociālās tīklošanās ieraksts nav sagatavots, ievērojot atbildīguma principu, publicēt atvainošanos un skaidrojumu par šo gadījumu.
- Pārskatīt LTV sociālās tīklošanās komunikācijas praksi un pievērst darbinieku uzmanību tam, ka konkrētu izteikumu izcelšana tīmeklī var radīt kādas sabiedrības grupas diskriminācijas risku. Ja tas tiek uzskatīts par nepieciešamu, organizēt LTV sociālās tīklošanas komunikācijas darbiniekiem apmācības par šajā atzinumā skartajiem jautājumiem.
- Apkopot labās prakses piemērus, kas noderīgi LTV darbinieku apmācībām par stereotipizēta, aizspriedumaina, neiecietību, nacionālo naidu un diskrimināciju veicinoša satura riskiem, strādājot tiešajā ēterā un komunicējot LTV saturu sociālās tīklošanās platformās.

Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas

līdzekļu ombuds

(paraksts)*

Anda Rožukalne

*DOKUMENTS PARAKSTĪTS AR DROŠU ELEKTRONISKO PARAKSTU UN
SATUR LAIKA ZĪMOGU